

Szymański, Bohdan

Historia leśnictwa w pracach Instytutu Badawczego Leśnictwa

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 25/2, 440-443

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kopalni. Mówił o tym także przedstawiciel Stowarzyszenia Inżynierów Górników, dr B. Rudnicki z Katowic, znawca nie tylko polskich, ale i czeskich kopalni. Wyraził także pogląd, iż zbiór kartograficzny górnictwa węglowego w Zabrzu winien być skatalogowany według wielickiej *Karty naukowo-dokumentacyjnej*.

W ramach dyskusji wygłosili komunikaty goście z Czechosłowacji, mianowicie dr Jaroslav Biilek i dr Jan Urban, obaj pracownicy „Geofondu” z Kutnej Horý. Przedstawili oni zarysy dziejów i rozwoju kartografii górniczej i geologicznej w Czechosłowacji oraz jej przydatność dla dzisiejszej praktyki górniczej. Oba wystąpienia były bogato ilustrowane przezroczami i korespondowały z tematyką omawianej konferencji.

Dyrekcja Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka zaprezentowała interesującą wystawę kartografików górnictwa solnego. Liczne cenne mapy i plany były przedmiotem dużego zainteresowania ze strony uczestników. Zorganizowano także specjalną wycieczkę po kopalni, szczegółowo objaśnianą. Wreszcie konferencja była okazją do przekazania uczestnikom I tomu prac Zespołu Historii Kartografii, publikacji — wydanej przez Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN pt. *Z dziejów kartografii*, pod redakcją J. Janczaka i Z. Rzepy (Wrocław 1979). Wydawnictwo to wzbudziło zainteresowanie uczestników — tym bardziej, iż przewidywana jest jego kontynuacja w postaci dalszych tomów.

Konferencję podsumował doc. J. Janczak, przewodniczący Zespołu, dziękując przy tym gospodarzom i współorganizatorom za duży wkład pracy. Poinformował równocześnie, że VI konferencja odbędzie się 10—11 października 1980 r. w Poznaniu.

Zbigniew Rzepa
(Wrocław)

WIZYTA PROF. W. W. TICHOMIROWA W POLSCE I POSIEDZENIE GRUPY NARODOWEJ INHIGEO

W dniach 5—11 listopada przebywał w Polsce na zaproszenie Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN prof. W. W. Tichomirow, były przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Historii Nauk Geologicznych (INHIGEO). Z jego inicjatywy odbyło się w Warszawie 9 listopada 1979 r. pierwsze oficjalne posiedzenie Polskiej Grupy Narodowej INHIGEO. Jednym z jej zadań na najbliższy okres powinno być zorganizowanie sympozjum, które poświęcone byłoby bądź bliższej jej problematyce, np. dzieje poznania basenu Bałtyku lub dzieje badań nad zlodowaceniami, bądź problematyce teoretyczno-metodologicznej, interesującej ogół historyków geologii. Wraz z złożoną przez prof. K. Maślankiewicza rezygnacją z funkcji członka rzeczywistego INHIGEO (na rzecz prof. A. Kleczkowskiego) i dokooptowaniem do grona członków-korespondentów prof. W. Narębskiego ukształtowany został następujący skład Polskiej Grupy Naukowej: członek rzeczywisty — prof. A. Kleczkowski; członkowie-korespondenci: prof. J. Babicz, dr S. Czarniecki, prof. A. Gawel, prof. A. Łaszkiwicz, prof. K. Maślankiewicz, prof. W. Narębski, doc. Z. Wójcik.

Józef Babicz
(Warszawa)

HISTORIA LEŚNICTWA W PRACACH INSTYTUTU BADAWCZEGO LEŚNICTWA

W 1980 r. Instytut Badawczy Leśnictwa obchodzi 50-ecie swego istnienia. Powstał w lipcu 1930 r. jako Zakład Doświadczalny Lasów Państwowych; wobec rosnących zadań i stałego rozwoju w 1934 r. został przekształcony w Instytut Badawczy Lasów Państwowych (IBLP), stanowiący część składową Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych. W tej formie istniał do 1939 r. Po przerwie wojennej wznowił swą działalność w Lublinie w 1944 r.

a w 1945 r. został przekształcony w Instytut Badawczy Leśnictwa, stając się jedyną placówką naukowo-badawczą, której powierzono problemy gospodarki leśnej.

Prace z dziedziny historii leśnictwa uwzględniane były w Instytucie sporadycznie, przeważnie okolicznościowo lub łącznie z innymi opracowaniami. Jeszcze w okresie przedwojennym historyk-regionalista Otton Hedemann (z pochodzenia Duńczyk) rozpoczął około 1935 r. współpracę z IBLP i zbieranie materiałów do dziejów Puszczy Białowieskiej w czasach przedrozbiorowych. Po jego śmierci (1937 r.) pracę przygotował do druku Wiktor Hartman¹.

Źródłowymi publikacjami dotyczącymi dziejów Instytutu w latach 1930—1935 są: referat Jana Hausbrandta (kierownika Zakładu Doświadczalnego, a następnie dyrektora IBLP w latach 1930—1939) o *Zadaniach i organizacji Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych*, wygłoszony w 1933 r. na I Polskim Naukowym Zjeździe Leśniczym w Poznaniu i jego dwa sprawozdania z działalności Instytutu w latach 1933/34 i 1934/35².

W okresie powojennym większość opracowań z tego zakresu dotyczy historii nauk leśnych, a ściślej — historii Instytutu, i wiąże się z parokrotnie dokonywanym podsumowaniem działalności poszczególnych zakładów i całego Instytutu. Pierwszego podsumowania działalności powojennej (a także wytyczenia nowych zadań i perspektyw rozwoju) dokonano w 1948 r.³, a następnie w 1950 r. — u progu planu sześcioletniego⁴. 24 opracowania, dotyczące poszczególnych zakładów, opublikowano w czasopiśmie „Sylwan” z lat 1951—1953. Najobszerniej omówiono działalność Instytutu do 1956 r.⁵; w 15-lecie Polski Ludowej ukazał się okolicznościowy artykuł ówczesnego dyrektora IBL — Maksymiliana Kreutzingera⁶. Dużą rangę nadano obchodom 35-lecia istnienia Instytutu w 1965 r., ukazało się z tej okazji kilka publikacji⁷, uzupełnieniem było parę opracowań na temat różnych dziedzin pracy Instytutu⁸. Do historii nauk leśnych można też zaliczyć liczne biografie leśników (często pracujących w Instytucie),

¹ O. Hedemann: *Dzieje Puszczy Białowieskiej w Polsce przedrozbiorowej* (w okresie do 1798 r.). Uzupełn. i oprac. W. Hartman. IBLP Ser. A 1939 Nr 41.

² J. Hausbrandt: *Zadania i organizacja Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych*. W: *Prace I-go Polskiego Naukowego Zjazdu Leśniczego*. Poznań 1935 s. 2—14; tenże: *Sprawozdanie z działalności Instytutu Badawczego Lasów Państwowych w roku 1933/34*. IBLP Ser. A 1938 Nr 30; tenże: *Sprawozdanie z działalności Instytutu [...] w roku 1934/35*. IBLP Ser. A 1938 Nr 32.

³ *Konferencja pracowników naukowych Instytutu Badawczego Leśnictwa 23—24 III 1948 r. Sprawy organizacyjne i programowe IBL*. IBL Ser. A 1948 Nr 52.

⁴ M. Kreutzinger: *Instytut Badawczy Leśnictwa w planie 6-letnim*. „Sylwan” R. 94:1950 z. 4; J. Świąder: *Sprawozdanie zespołu ogólnego zakładów (Instytutu)*. Tamże: S. Tyszkiewicz: *Sprawozdanie zespołu zakładów produkcji leśnej*. Tamże; K. Szczerbakow: *Sprawozdanie zakładów użytkowania lasu i technologii drewna*. Tamże.

⁵ *Działalność Instytutu Badawczego Leśnictwa do roku 1956*. „Prace IBL” 1962 nr 224.

⁶ M. Kreutzinger: *Instytut Badawczy Leśnictwa w latach 1944—1959*. „Las Polski” R. 33:1959 nr 15/16.

⁷ M. Kreutzinger: *Instytut Badawczy Leśnictwa. 35 lat rozwoju i działalności 1930—1965*. Warszawa 1965; M. Pisarska: *Instytut Badawczy Leśnictwa. Informator*. Warszawa 1965; S. Tyszkiewicz: *W trzydziestopięciolecie Instytutu Badawczego Leśnictwa (1930—1965)*. „Sylwan” R. 109:1965 nr 4; „Las Polski” R. 39:1965 nr 15/16 (nr zatytułowany: *35 lat Instytutu Badawczego Leśnictwa*); W. Grochowski: *Trzydziestopięciolecie Instytutu Badawczego Leśnictwa w Warszawie*. „Nauka Polska” R. 14:1966 nr 2; *Sesja z okazji 35-lecia Instytutu Badawczego Leśnictwa*. Warszawa PWRiL 1968 (m.in. referaty: S. Tyszkiewicz, W. Koehler, Z. Obmińskiego, B. Sączuka i H. Orłosa).

⁸ I. Twarowska: *Badania przyrodnicze Instytutu Badawczego Leśnictwa w okresie jego 35-lecia*. „Wszechświat” 1966 nr 3; T. Paślawski: *Prace Zakładu Gospodarki Łowieckiej nad zagadnieniem zmniejszania szkód od zwierzyny płowej*. „Prace IBL” 1968 nr 358/362. „Biuletyn IBL”; B. J. Świąder: *Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa w dziedzinie ekonomiki leśnej*. Tamże; J. Wolski: *Działalność Oddziału Użytkowania Lasu i Technologii Drewna Instytutu Badawczego Lasów Państwowych w latach 1936—1939*. „Przemysł Drzewny” R. 19:1968 nr 6.

opracowywane okolicznościowo przez pracowników Instytutu, publikowane najczęściej w „Sylwanie” lub przygotowane dla *Malej encyklopedii leśnej* i *Słownika biograficznego leśników polskich*.

W 1964 r. w Zakładzie Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej IBL podjęto temat pt. *Kierunki i wyniki badań naukowych w dziedzinie leśnictwa w polskim piśmiennictwie okresu międzywojennego (1918—1939)*. Wykonawcą był Bohdan Szymański, który pod kierownictwem prof. Antoniego Żabko-Potopowicza napisał rozprawę doktorską pod tym tytułem, obronioną w 1971 r. na Wydziale Leśnym SGGW w Warszawie, następnie w skrócie publikowaną⁹. B. Szymański omawiał też potrzebę badań nad historią leśnictwa i materiały z tego zakresu¹⁰, stan badań nad historią nauk leśnych i niektóre zagadnienia z historii literatury leśnej¹¹, publikacje Instytutu¹², a także inne problemy związane z historią nauk leśnych.

Z zakresu historii gospodarczej leśnictwa można wymienić niektóre publikacje Edwarda Więcko, dotyczące Gdańska jako ośrodka obrotu drewnem, zmian lesistości i zagospodarowania lasów na ziemiach polskich oraz lasów i przemysłu leśnego w Polsce¹³.

Dość liczna grupa pracowników Instytutu — Wacław Krajski, Tadeusz Molenda, Henryk Orłoś, Maria Pisarska, Bolesław Sączuk, Jan Świąder i B. Szymański — brała też udział w zbiorowych opracowaniach dotyczących historii leśnictwa, zainicjowanych przez Polskie Towarzystwo Leśne¹⁴ oraz Zespół Historii Nauk Leśnych przy Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN¹⁵. W. Krajski (w okresie pracy w IBL) i M. Pisarska, a także S. Tyszkiewicz napisali też kilka innych opracowań z zakresu historii nauk leśnych¹⁶.

⁹ B. Szymański: *Kierunki i wyniki badań naukowych w dziedzinie leśnictwa w piśmiennictwie okresu międzywojennego (1918—1939) w Polsce*. „Zeszyty Naukowe SGGW Ser. Hist.” 1972 z. 9, tenże: *Badania naukowe z zakresu leśnictwa w Polsce w okresie międzywojennym (1918—1939). Zarys problematyki i bibliografia ważniejszych prac*. „Prace IBL” 1975 nr 491.

¹⁰ B. Szymański: *O potrzebie rozszerzenia badań z zakresu historii leśnictwa w Polsce*. „Sylwan” R. 111:1967 nr 4; tenże: *Zagadnienie materiałów dotyczących historii zagospodarowania obiektów leśnych*. „Sylwan” R. 120:1976 nr 2; tenże: *O źródłach i opracowaniach dotyczących zmian lesistości ziem polskich*. „Sylwan” R. 123:1979 nr 2.

¹¹ B. Szymański: *Stan badań nad historią nauk leśnych w Polsce Ludowej*. „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej” Ser. B 1971 z. 20; tenże: *Polskie piśmiennictwo naukowe z dziedziny leśnictwa w okresie międzywojennym*. Tamże 1975 z. 25.

¹² B. Szymański: *Publikacje Instytutu Badawczego Leśnictwa w latach 1961 i 1962*. „Las Polski” R. 38:1964 nr 2; tenże: *Publikacje Instytutu [...] w latach 1963 i 1964*. „Las Polski” R. 39:1965 nr 22; tenże: *Tematyka publikacji IBL w latach 1965—1967*. „Las Polski” R. 43:1969 nr 1; tenże: *Publikacje Instytutu [...] w latach 1965—1967*. „Sylwan” R. 114:1970 nr 2.

¹³ E. Więcko: *Gdański ośrodek morskich obrotów drewnem*. IBL. Ser. A 1948 nr 48; tenże: *Zmiany lesistości i zagospodarowania lasów na ziemiach polskich w świetle rozwoju polityki leśnej*. „Sylwan” R. 92:1948 z. 2/4; tenże: *Lasy i przemysł leśny w Polsce*. Warszawa: PWRiL 1960.

¹⁴ *Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce*. Oprac. zbiorowe pod red. A. Żabko-Potopowicza. Warszawa: PWRiL 1965; *Leśnictwo polskie w okresie drugiej wojny światowej*. Oprac. zbiorowe. Warszawa: PWRiL 1967; *Twórcy i organizatorzy leśnictwa polskiego na tle jego rozwoju*. Oprac. zbiorowe pod red. A. Żabko-Potopowicza. Warszawa 1974 (m.in. M. Pisarska: *Doświadczalnictwo leśne*, B. Szymański: *Szkolnictwo leśne w Królestwie Polskim*; tenże: *Polscy pracownicy naukowcy na Wydziale Leśnym Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Puławach*).

¹⁵ *Nauki Leśne w Polsce 1920—1970*. Praca zbior. pod red. A. Żabko-Potopowicza. Wrocław 1977 (m.in. T. Molenda: *Polityka państwa w rozwoju nauk leśnych*; M. Pisarska: *Piśmiennictwo leśne (wydawnictwa zwarte)*; B. Szymański: *Doświadczalnictwo w instytutach i innych placówkach naukowych*).

¹⁶ W. Krajski: *Z zagadnień rozwoju gospodarstwa leśnego*. „Roczniki Nauk Leśnych” T. 8:1955; tenże: „Sylwan” — pomnik polskiej kultury i polskiego leśnictwa. „Sylwan” R. 100:1956 z. 7; tenże: *Kilka uwag o roli i znaczeniu czasopisma „Las Polski” w okresie międzywojennym*. Tamże z. 8; tenże: *75 lat społecznej, kulturalnej i naukowej działalności Polskiego*

Wszystkie te opracowania wykonane były w zasadzie poza normalną pracą w Instytucie (oprócz wspomnianego tematu dotyczącego badań leśnych w okresie międzywojennym), wiążąc się z aktualnymi rocznicami, działalnością w Polskim Towarzystwie Leśnym oraz innych organizacjach.

W ostatnim okresie tematyka historii leśnictwa weszła na jakiś czas do planowej działalności Zakładu Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Leśnych IBL. W ramach badań nad przemianami struktury przestrzennej leśnictwa (w problemie węzłowym 11.2.1, koordynowanym przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN) B. Szymański zajmował się zmianami lesistości regionu kieleckiego¹⁷, kontynuując następnie te badania¹⁸.

Od paru lat trwają intensywne przygotowania do jubileuszu 50-lecia istnienia Instytutu Badawczego Leśnictwa, m.in. opracowuje się sprawozdania z działalności poszczególnych zakładów, a także monografię o Instytucie¹⁹, w której omawiany jest rozwój organizacyjny, dorobek w poszczególnych dziedzinach nauk leśnych i inne przejawy działalności Instytutu. W opracowaniu monografii bierze udział duża grupa pracowników Instytutu pod kierownictwem Komitetu Redakcyjnego IBL.

Należy dodać, że przedstawiony tu dość znaczny udział pracowników Instytutu w opracowaniach z zakresu historii leśnictwa odbywał się pomimo braku w Instytucie wyodrębnionej jednostki organizacyjnej, która zajmowałaby się programowo historią nauk leśnych.

Bohdan Szymański
(Warszawa)

90-LECIE MUZEUM TATRZAŃSKIEGO W ZAKOPANEM I JEGO PRACE ZWIĄZANE Z DZIEJAMI TECHNIKI

Muzeum Tatrzańskie, należące do czołowych muzeów regionalnych w Polsce, powstało w roku 1888. Ma ono na swym koncie wiele pięknych osiągnięć. W dwudziestoleciu międzywojennym było centrum badań naukowych, dotyczących obszarów Podhala, Spisza i Orawy. Zasluga w tym niezapomnianego, długoletniego dyrektora placówki, Juliusza Zborowskiego¹, który był inspiratorem i stymulatorem tych prac. W bardzo ciężkich latach okupacji hitlerowskiej chronił on zbiory, ratując przed wywiezieniem i rozproszeniem, gromadząc równocześnie pseudonaukowe opracowania niemieckie, dotyczące Podhala.

Muzeum Tatrzańskie w okresie dwudziestolecia międzywojennego pracowało w trudnych warunkach materialnych, osiągnęło jednak poziom regionalnej placówki naukowej. Świadczy o tym chociażby szereg własnych wydawnictw, o bardzo wysokim poziomie.

Zarówno warunki historyczne — jak i przyrodzone środowisko geograficzno-przyrodnicze ziem, położonych pod Tatrami — były przyczyną znacznej liczebności wiejskich zakładów

Towarzystwa Leśnego. Tamże R. 101:1957 z. 11; tenże: *Z historii i tradycji zjazdów leśników polskich*. „Las Polski” R. 31:1957 nr 8; M. Pisarska: *Przegląd piśmiennictwa leśnego w okresie 10-lecia Polski Ludowej*. „Sylwan” R. 98:1954 nr 6; też: *Cwierćwiecze dorobku wydawniczego Instytutu Badawczego Leśnictwa*. „Las Polski” R. 43:1969 nr 15/16; też: *Rozwój polskiej bibliografii leśnej*. „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej” Ser. B 1971 z. 20; S. Tyszkiewicz: „Sylwan” w służbie leśnictwa polskiego. „Sylwan” R. 115:1971 nr 7.

¹⁷ E. Suwara, B. Szymański: *Próba modelowego określenia struktury przestrzennej leśnictwa w regionie kieleckim*. Dokumentacja IBL 1975, maszynopis (B. Szymański: *Zmiany lesistości w ujęciu retrospektywnym*).

¹⁸ B. Szymański: *Zmiany lesistości Kielecczyny w XIX i XX wieku*. Dokumentacja IBL 1977, maszynopis; tenże: *Wstępne wyniki badań nad zmianami lesistości Kielecczyny*. „Przegląd Geograficzny” T. 50:1978 z. 4.
Rozwój, dorobek i osiągnięcia Instytutu Badawczego Leśnictwa w latach 1930—1980. „Prace IBL” z. 590 (w druku).

¹ Patrz nekrolog J. Zborowskiego w KHNiT. X/4 s. 595. (rocz. 1966).